

SLOVENSKI GOSPODAR.

List ljudstvu v poduk.

Iskaja vsak četetek in velja s poštnino vred in v Mariboru s pošiljanjem na dom za celo leto 3 gld., za pol leta 1 gld. 60 kr., za četrt leta 80 kr. — Naročnina se pošilja upravništvu v tiskarni av. Cirila, koroške ulice, št. 5. — Deležniki tiskovnega društva dobivajo list brez posebne naročnine.

Posamezni listi dobó se v tiskarni in pri g. Novak-u na velikem trgu po 5 kr.

Rokopisi se ne vračajo, neplačani listi se ne sprojemajo. Za oznanila se plačuje od navadno vratice, če se natlačno enkrat 8 kr. dvakrat 12 kr., trikrat 16 kr.

Novo štetje ljudi se približuje.

Državni zakon z dne 29. sušca 1869. za-ukazuje ljudi in živino prešteti vsako deseto leto. Vsled tega vršilo se je takšno štetje leta 1871. v prvič, l. 1881. v drugič in meseca januvarija 1891. bode isto godilo se v tretjič. Za nas Slovence je ovo štetje zaradi tega velevažno, ker imamo popraviti pogrške, pomote in nedostatke, kateri so se godili nam Sloven-tem na veliko narodno škodo pri zadnjem štetji. Umestno in potrebno je toraj, da poizvemo, kako se ima štetje vršiti zakonito na korist resnici in kaj imajo pri tem opravilu storiti slovenski domoljubi! Danes govorimo o prvem!

Šteli bodo ljudi in živino v občinah po okolicah in tukaj po hišnih številkah. Zato župani sedaj skrbijo, da zadobi svojo številko vsaka hiša, kder morejo ljudje prebivati.

Štetje samo vršilo bode se pa drugače na deželi ali sploh v kmetijskih občinah in drugače v Mariboru, Celji, Ptui in tistih mestih, trgih in občinah, katerim prepusti c. kr. namestništvo ovo opravilo. Na kmetih bodo toraj okrajna glavarstva štetje vodila po štetnih komisarijih, katerih imajo občine izbrati ter za njihovo sposobnost jamčiti. Na določeni dan bodo hišni gospodarji in zasebniki prihajali pred štetnega komisarja in odgovarjali na vprašanja, določena in nastavljena za statistične podatke.

Izpovedano zabeleži komisar sproti v vže pripravljene pole. Po skončanem delu zložijo se vse napisane pole za eno okolico in zvežejo v posebno knjigo ter pri okrajnem glavarstvu založijo. Iz teh knjig smejo snemati se le pre-pisi. Glavar more dovoliti sleharnemu, da va-njo pogleda. Ako kdo zapazi kakšno pomoto, more jo takoj naznaniti in glavarstvo ima na-logo reč preiskati, pomoto popraviti in popra-vek v poli, na prostorčku za opomnje zabeležiti.

Nekoliko drugače pa bodo šteli v Mari-boru, Celji, Ptui in tem mestom zastran štetja jednako postavljenih drugih mestnih, trških itd.

občinah. Tukaj bodo dotični občinski uradi sami vse štetje opravljali in završevali. Da se pa zaprečijo nedostatki in krivice, zauka-zano je štetje po tiskanih naglasnicah (An-zeige-Zettel). Vsak župan mora jih dostaviti sleharnemu hišnemu ali njegovemu zastopniku. Ta jih ima razdeliti med vse v dotični hiši prebivajoče stranke, da same zapišejo in na-glasnične predelke popolnijo po tiskanem na-vodu, ki mora tudi priložen biti. Le takrat sme hišni gospodar ali njegov zastopnik sam naglasnico popolniti, če ne zna dotična stranka ali oseba pisati. Pospisane naglasnice se na-posled poberó, v posebno knjigo zvežejo in okrajnemu glavarstvu izročijo.

Kdor bi se štetju umaknil ali neresnično izpovedal, tega morejo kaznovati s platežem od 1 do 20 gld. ali z zaporom do 4 dni.

To so poglavitna določila, posneta po za-konu od l. 1869. in po ministerski odredbi z dne 9. avgusta 1890. kazočej, kako se ima leta 1891 vršiti štetje ljudi. Straženski.

Dež. zbor in ljudska šola.

II. Jezik ljudstva hrani in brani duha njegove narave. Ako se zatira ljudstvu jezik, boli to vsacega izmed ljudstva, malo ne, kakor da se mu trga jezik iz njegovih ust. Sila ostro, pa za to-le hišo neporabno besedo — surovež — ima Schäffle za tiste, ki se zagrešijo v tem zo-per celo ljudstvo. Ako imenuje, gospóda, Vaš sloviti vzgojeslovec Diesterweg, čegar stoletnica se obhaja letos v vseh učiteljskih društvih in to po pravici, nemško vzgojo po nemškem na-činu in v nemškem duhu in ako sodi, da vzbuja nemško narodna vzgoja nemško-narodno zavest, tedaj se pač ne more nam šteti za zlo, če mi želimo, zahotevamo, térjamo za-se narodno vz-gojo, slov. ljudsko šolo.

Ni ga ljudstva v Avstriji, da se mu drzne kdo ponujati še dendenesnji kaj tega, kar se ponuja v tem oziru nam štajarskim Slovincem. Kljubu

člena XIX. osnovnih postav, ki nam zagotavlja enakopravnost v šoli, zaukazuje visoki ces. in kr. deželni šolski svet v soglasji z visocim dež. odborom slej ko prej z vso silo ponemčevanje naših ljudskih šol. (Tako je! slov. poslanci). Samo na enorazrednicah še je slovenščina učni jezik, pa že v teh je naprej od 2. in 3. šolskega leta nemščina obvezni učni predmet. Na večrazrednicah pa velja od 3. šolskega leta naprej že nemščina zraven slovenščine za učni jezik, od 3. razreda pa je naj nemščina že edin. edinopravi učni jezik. Tako se zaukazuje. Ko bi bili, gospôda moja, vpeljali nemščino ne za učni jezik, marveč le za — recimo — obvezni učni predmet, bili bi se more biti še lahko izporazumeli; ali ne, sedaj se kliče pri nas tako prav narodni ponos na boj (Tako je! slov. poslanci) in zato se Vam brani ljudstvo deloma sploh tudi učenja nemškega jezika. Ta upor pa se opéra na postavo, kajti če se vis. dež. odbor sklicuje pri Mozirji na § 6 drž. šolske postave in svojí sebi pravico določiti učni jezik in učenje drugega dež. jezika, prezira dostavek § 6: „v okvirji pa v postavah določenem“ in tako omejenje je ravno v členu XIX. osnovnih postav, kateri prepoveda vsako silo gledé na učenje drugega dež. jezika. (Tak pa je pri nas nemški jezik. Ured.)

Ako se doseže že med Nemci v nemških šolah le težko cilj poduka in že sploh uspehi v novi šoli niso vsled tega, da se učé otroci preveč, različnih stvari, nič prelepi, tako lepi, kakor se jim rada poje hvala — čemú bi bile sicer tožbe učiteljev na srednjih šolah in čemú preskušnje ob vstopu učencev v srednje šole? —, tedaj pa to v naših šolah pri takem načinu podučevanja po polnem pač ni nikoli mogoče. Iz tega pa prihaja potlej to, da ne dosega večina učencev kljub Sletne šolske sile cilja podučevanja ali že sploh ne ali pa mu vsaj ne zadostuje. Jaz torej prosim vis. dež. šolski svet z dež. odborom vred, naj se ustavi tako ponemčevanje, saj dokazuje doslenji uspeh, da je to brez sadú in da ovéra samo še sploh podučevanje.

Ker je nam, gospôda moja, naša materinščina ravno tako ljuba in mila, kakor je Vam Vaša in ker nas sedaj že pač napolnjuje narodno čuvstvo, ne bode Vam nič več mogoče preleviti Slovencev v Nemce. Na srečo živi slov. ljudstvo tudi združeno, na enem torišči, kjer gospostvo — jaz povdarjam: gospodstvo — nemštva ni nič na svojem mestu. In ker po Plutarhu izgubi, kdor izgubi svoj jezik, že svojo svobodo, zato se apiramo mi vselej in se branimo z vsemi postavnimi pripomočki zoper to, kar nas tlači na naših lastnih tleh ter ponižuje za sužnje. Iz teh uzrokov glasujem jaz zoper točko predloga, ki ga stavi učni odbor, češ: naj se vzame postopanje dež. zbora gledé na

nemško poučevanje v ljudskih šolah v Mozirji in v Šmihelji na zadovoljno znanje“. (Živo odobravanje od slov. poslancev.)

Moram pa še eno pritožbo omeniti zoper sedanje ljudsko šolo, ta se ne tiče samo okraja, kakor ta, o kateri sem govoril, ampak je splošnja in se ne sliši samo v naši deželi, ampak dalje čez njene meje. Ta pritožba pa zadeva to, da naše ljudske šole niso več vzgajevalnice, marveč iz gola le učilnice. Sicer blišči nad vratmi nove šole naše lepi napis: *mravno-verska vzgoja*, toda v nje poslopji ne nahaja se le-te nič ali le pičlo malo. To nas pač ne sme goljufati, da se v naših šolah še trpi verski poduk v skromni meri in ga ima praviloma, kakor stoji v poročilu (dež. odbora. Ured.), duhovnik v rokah; verska vzgoja, ne, na-njo ne meri več ves pouk v šoli.

Kako je drugače pač v Nemčiji! Da je bila tamkaj ljudska šola pred tako zvano versko vojsko popolnem verska, to, menim, je obče znano, ali tudi dendenesnji še je taka. Brž, ko je verska vojska bila pri kraji, postavili so šolstvo zopet na verska tla. Učiteljska seme-nišča so popolnem verska, za to, da vzredijo krščanske učitelje; župniki so zopet okrajni šolski oglede; v šoli ne poučuje samo duhovnik veronauka, ampak tudi učitelj poučuje po dve uri v tednu zgodbe sv. pisma in po sobotah razlaga tudi nedeljsko sv. evangelje, se ve, da ga v tem nadzoruje duhovnik in če kje ta ne utegne podučevati, mora pa to učitelj storiti mesto njega. Ne more pač biti z versko šolo tako slabo, če izhaja z njo toliko omikana Nemčija dobro, tista Nemčija, katero hvali „*Tagespost*“ z dne 9. novembra t. l., češ, da na tenko čuti, kaj da je ljudstvu na škodo ali na korist in jaz bi živo želel, ko bi hoteli gospodje v tem stopiti v stopinje svojih nemških bratov. (Prav dobro in veselost na desni.)

Naše šolstvo je zašlo na nevarne poti s tem, da so šoli dali materijalizem znanja za molika; odtodi pa prihaja, da se odveč napenja sila razuma, srce pa zanemarja. To pa podira osebne dobre lastnosti ter tlači vse otroke pod eno mero. Več beril je na ljudskih šolah v rabi v oziru na sv. vero po polnem vodenih, v njih bi iskal človek zastoj kakega v vsem katoliškega branja, na Nemškem pa je še le tovnjej kr. vlada v Koblenci ukazala vsled naročila ministra za duhovske zadeve, da se mora na vseh dve- ali večrazrednih šolah brati po eno uro v tednu iz sv. pisma in to v uri sicer namenjeni za podučevanje v nemškem jeziku.

Ker je država vredila šolo prisilnico, zato térja sv. cerkev od nje, da napravi tako, v katero bode vestnim starišem mogoče pošiljati

njih otroke. Naš uzor bi bila šola, kateri bi bilo za нравno-versko vzgojo resnica, kajti prave нравnosti brez vere ni, kakor ni vere brez gotove verske družbe. Naš uzor je šola, v kateri se otrok ne vzgaja le poleg pouka, ampak v pouku. Naš uzor je šola, v kateri je učitelj sam нравno-verski mož ter vodi s svojim izgledom učenca na tako, na enako нравno-versko življenje. Zato pa kličemo vedno in vselej: pre naredite naše šole v narodne učilnice, v нравno-verske vzgojevalnice! Vzrejujte nam učitelje po tej naši želji in z njimi se nam pre rodi naše ljudstvo v duhu krščanske vere.

Da naš klic ni brez potrebe, kaže se nam dan na dan v dnevnikih, dokazuje se nam v govorih in resolucijah liberalnih učiteljev na raznoterih zborih njihovih. Tako so le-ti, še le malo dni je tega, v meseci avgustu t. l., gori v Zateči bahato se strnili v resolucijo, da ugaja samo le medverska šola zahotevam časa in da je taka možna vzgajati otroke. To pač čisto gotovo ne pové druga, kakor če rečem malo: vzgoja brez vere je mogoča ali celo: verska vzgoja t. j. vzgoja po načelih verske družbe ne ugaja zahotevam časa, je torej škodljiva.

Če še pri nas, hvala Bogu, po navadi v tem oziru ni tako hučo, to prihaja pač samo le iz razbornosti in značajnosti naših učiteljev. Večina učiteljev misli in dela krščanski; dobiva pa se še tudi v vrsti teh, ki delajo prek mere za liberalce, še jih več, ki se držijo še pri vzgajevanju hoteč ali ne hoteč bolj starih, prirojenih in privzgojenih načel krščanskih, kakor pa priučenih liberalnih vodil. Ali to ni zadosti; da bi kateri zoper vero, zoper Boga učil, tega naj postava ne pripusti! Ako so pota vedi in nje naukom in to po pravici prosta, vendar pa ne sme vere tam, kjer se poučuje v imenu države (namestnice starišev. Ured), nihče napasti.

Da se napade vera v Boga, sv. cerkev, to se naj ne trpi v državnih šolah, nič manj, kakor če se napade vlada države. (Prav res! dobro na desni.) Nebeški kralj varuje zemeljskega in pričakuje lahko in po pravici, da le-ta varuje njega, saj brani s tem le sam sebe. Sedanja postavna svoboda pač naj ima vselej svojo mejo, čez njo naj se ne vspenja! Ni prav, če si odžagaš vejo, na kateri stoji tvoja noga. Da pa pride za oltarjem h koncu tudi prestol na vrsto, to je jasno. Kaj je nam torej bližje, kakor videant consules: možje, na stražo! V sedanjih razmerah se ne hodi več za to, ne quid detrimenti: da ne pride kaj škode, ampak vse je na izgubi. (Živio odobravanje Slovencev in konservativcev. Govorniku se čestita na desni.)

Gospodarske stvari.

Kmetovalec pa zima.

Zima je v meseci grudnu; natora leži v svojem zimskem spanji, naj se odpočije od neprestanega dela v preteklih letnih časih. Tudi kmetovalec počiva nekoliko in daje svoji živini počitka, toda zato še ni brez vsega dela. Dela najde še marljivi kmetovalec tudi v tem meseci za se, za družino, pa še tudi več ali manj za svojo živino. Kedar še pripusti vreme, praši si njive, sicer pa si najde opravka na travnikih, v gozdih, na njivah.

Na domu naj se opravlja vsako delo v redu, bolje in lažje, kakor v drugem času, ko ni to vsled sile včasih celo nič mogoče. Gospodar, ki se razume na svoje delo, drži vse na svojem, pravem mestu: vozove, pluge, vprežno spravo, orodje. Tudi na dvorišču ima vse v redu snažno, brez blata. Gnojnice ne teče, kamor hoče sama, ampak tudi njej odloči mesto, kjer mu je na korist, ne pa na kvar. Drugače pri nemarneži. Pri njem leži vse križem, orodje, plugi, drva. Gnojnišče teče po celem ozadju, na vas, na cesto. V hlevu, v svinjaku, na skednji, v hiši vse poprek, nič na pravem kraju. To je žalost!

Kakor v hiši, tako je tudi v hlevu treba snage, enakomerne toplote in je pustiti zraku vsaj po enkrat na dan, da ga pride več v hišo, v bleve. Polaga se naj živini do volje krme in drži se tudi v tem reda; nič manj je gledati na snago, na česanje živine. Kedar so večeri dolgi in je delo zunaj opravljeno, daje ga gospodar doma, v hiši sebi, družini. Za boga pa naj ne zahaja v krčmo. V domači hiši najde zabave, če že nima dela, v knjigah; naj si napravi račun čez vse, kar se je v letu pridelalo, prodalo, porabilo.

Oj, ko bi hoteli to vsi naši slov. gospodarji! Čudom bi se čudili, ko bi videli, koliko se porabi v letu in to more biti brez potrebe ali čez pravo potrebo. Izpoznali pa bi v tem tudi lahko, katero delo se jim je najbolj splačalo, katero ne. More biti bi se dalo prihodnje leto v tem ali onem kaj popraviti. Kdor ne vaga, je brez blaga, pravi pogovor a pri kmetovalci velja beseda: kdor ne prevdari, tak je že na kvari! Bolje ko tedaj kmetovalec preračuni vse pri svojih opravkih, bolje si jih vravna in več mu bode iz njih dobička.

Sejmovi. Dne 13. decembra v Jurkloštru, pri sv. Duhu v Starigrabi, pri sv. Križi na Murskem polji, pri sv. Petru pod sv. Gorami in v Studenicah. Dne 15. decembra pri sv. Križi nad Slatino. Dne 16. decembra v Ljutomeru. Dne 19. decembra pri sv. Ani v Teharjah in dne 20. decembra v Brežicah.